

Waarom we vrij zijn als we denken-8

Petra Bolhuis &
Theo Meereboer
Maieutiek 2018

Fichte (1762-1814)

Wie of wat is het ik eigenlijk?

Autonomie van het ik en interactionisme.

Het begint bij kennis, dat onafhankelijk van de inhoud, altijd om leren van *iets* gaat. Hoe hangen vorm en inhoud samen?

Grens van de objectiviteit moet binnen onze rede vallen. Wij moeten het kunnen **begrijpen**.(191)

In die grens ligt er een verschil tussen ik en niet-ik. Hij wil het ik behouden, maar maakt het onbedoeld los van alles wat is, zegt Gabriel. Dat is nu precies het natuurwetenschappelijk universum waar het ik van is uitgesloten.(191)

Gabriel_Maieutiek_2018_7

Weten en voorstellen

1. weten ≠ voorstellen,
2. Wat men weet is iets dat waar is, een feit.
3. Rechvaardigingsvoorwaarde zegt dat je niet iets weet als het bij twijfel direct omvalt,
4. Ik kan wat ik weet delen met anderen
5. Ik kan mijn voorstelling niet delen. Wat ik erover vertel maakt bij een ander altijd een andere (unieke) voorstellingen wakker.

Gabriel_Maieutiek_2018_8

Maar de natuur dan?

Het ik is nu iets weten en voorstellen en dat kunnen meedelen.

De natuur wordt zichzelf bewust in de mens. Maar veranderen we haar daarmee ook? De evolutie is niet een doende persoon, zelfs geen blinde horlogemaker, maar een naam voor complexe processen bij het ontstaan van soorten.(201)

Gabriel_Maieutiek_2018_8

Zelfkennis en zelfverhaal

- Het ik is een zelfbeschrijving, maar een zelfbeschrijving is geen ding als alle andere objecten.
- Gabriel zegt dat pogingen om onvrijheid en substantiebeprijng hieraan toe te kennen pogingen zijn om het wankele ik dat een drager van kennis en verhalen is en te midden van andere ikken leeft van zijn vrijheid te beroven.

Gabriel_Maieutiek_2018_8

Freud en het ik

1. Het es, de driften, deels onafhankelijk van de harde feiten, kunnen ons zelfs aanzetten de feiten te veranderen.
 2. Het Ich, dat individueel wordt door ervaringen met waarderingen van anderen die tot gewoonte worden. (210)
 3. Uber-ich als ideaalbeeld dat de verlangens van het es kritiseert en kanaliseert.
- Maar hoe komen we aan de inhoud van dat uber-ich? Zelfzuchtige genen (Dawkins 1976) of andere mythes.

Gabriel_Maieutiek_2018_8

Freud herzien

“We moeten zijn overwegingen echter wel moderniseren, en dat betekent in dit geval vooral dat we ze moeten ontdoen van het verkeerde idee dat het ik een biologisch wezen is dat wordt gevormd door de interacties tussen het organisme en zijn natuurlijke omgeving (de buitenwereld), en dat een lange cultuurgeschiedenis ertoe heeft geleid dat er bovendien nog een boven-ik is ontstaan.” (216)

Gabriel_Maleutiek_2018_8

Mythen en memen

Dawkins met zijn egoïstische genen, Freud met zijn moord op Mozes in de woestijn leveren een narratief dat ons een zelfbeeld geeft dat we vervolgens gaan ondersteunen met data.

Darwin en de vrouwen in ‘Onderdrukt’, de taak van de verschillende rassen bij Steiner, de schizofreen makende communicatie bij Watzlawick, de mechanische dieren bij Descartes.

Gabriel_Maleutiek_2018_8

Het ik als ding en zelfbeschrijving

“We kunnen onszelf als ik beschouwen, onszelf als bewust en zelfbewust beleven, iets weten en meedelen. Dat alles laat zich echter niet volledig verklaren door het inzicht dat we er een bepaald organisme voor nodig hebben. Dan verwarren we de noodzakelijke biologische of natuurlijke voorwaarden voor het feit dat wij levende wezens met een geest zijn, met elementen van onze historisch gegroeide zelfbeschrijving. Die verwarring is de grondvorm van de ideologie, en ze verbergt keer op keer de poging om de vrijheid af te schaffen en eindelijk een ding te worden dat ervan bevrijd is op de eigen, wankelende benen te moeten staan en door anderen te worden uitgedaagd.”

Gabriel_Maleutiek_2018_8

Dennett en de denkende computer

Dennett, die vasthoudt aan wat hij noemt de gebruikersillusie (2017 o.a. blz. 397 en 406) van onze geest, gaat er ook van uit dat er alleen bij mensen zelfreflectie (432) is en dat computers anders dan mensen wel onderscheiden maar niet kunnen opmerken. Voor dat laatste zijn namelijk intentie en doelen nodig met andere woorden een verschil in betekenisverlening met betrekking tot een verbeelde toekomst. (440)

Gabriel_Maleutiek_2018_8

De verleiding van het natuurmodel

Mill schreef al in 1869 dat we geneigd zijn om alles wat een naam krijgt voor een ding aan te zien. Dan kunnen we het gaan onderzoeken en middels de natuurwetenschappelijke methode gaan vastleggen hoe het zit. Probleem;

- A. Simplificatie van wat de natuurwetenschappen doen,
- B. Niet alles is een ding.

Gabriel_Maleutiek_2018_8

Overgang tussen ‘is’ en ‘ought’

Veel onderzoek naar bewustzijn, zelfbewustzijn en vrije wil beginnen met te constateren dat het ding dat men zoekt er niet is. Ook binnen *the philosophy of mind*. Maar vervolgens gaat men wel vanuit een oordelend ik of een zelfbewuste geest beschrijven hoe wij mensen zouden moeten worden en wat we daaraan kunnen doen.

- A. Óf laat dat, maar dan worden alle vormen van betekenisverlening nihilistisch opgeheven,
- B. Óf doe dat en geef aan dat er buiten de wereld van de dingen ook zinvelen zijn met geest, memen, mythes en dat deze betekenis verlening bieden waarover gereflecteerd moet worden.

Gabriel_Maleutiek_2018_8